

עין משפט
גזר מצוה

קבו:

לֹא עֲשֵׂה בְּלוֹם בַּפֶּגֶא. פירש הקונטרס בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשיטות אחין ואין נראה דחלק פשיטותו פשיטא דמכר כדקאמר לעיל מה חלק פשוט אע"ג דלא אחי לדיה"א אלא נראה דלא עשה ולא כלום צפלאג היינו בחלק פשיטות אחין ג אכל חלק צכורה מכר וכל שכן חלק פשיטותו ומר סבר לא עשה ולא כלום צכולהו לא חלק צכורה ולא חלק פשיטות אחין ג אך תימנה דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום צפלאג היינו בחלק פשיטות אחין מאי קא משמע לן רבא וכי על חלק אחין הוצרכו לישאל:

והלכתא יש לבבור קודם חלוקה. אע"ג דקיימא לן כרבנן כדפסק רב פפא^(א) דלין צכור נוטל פי שנים צמלוה כרבנן דאמרי חלק צכורה עד דלתי לדיה מודו רבנן דיש לו לצכור קודם חלוקה כפ"ה דהוי שפיר ראוי לתת לו שמשעה שמת האב היה ראוי לתת לו ומיהו מכל מקום אין נוטל פי שנים צצצח^ב דלא מלתת לו ממעטיין לה אלא מימצא לו ממעטיין דצעי מצוי ומוחזק למעוטי ראוי מלוה וצבח ומלתת לו גלי לן מדקרייה מתנה דרשין מימצא לו מצוי ומוחזק ואי לא ימצא לו לא הוי דרשין מלתת לו פרט לראוי וכן משמע היהא דספרי דבי צבי^ב דמימצא לו ממעטיין צצח ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לצכור קודם חלוקה והא דאמרינן ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי לא הוי טעמא משום דיש לו ^(ג) קודם חלוקה דאפי' אין לו לצכור יכול לומר איני נוטל ואיני נותן דלא משום שצויה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתצעה קאמר אלא הכי קאמר להו איני נוטל וכל זמן שלא נטלתי לא תוכלו לתצעי כלום: **הרי"ז** זו מקודשת ותנאו בנפל. מפורש צריש אע"פ (כמוצות דף נו. ד"ה הרי):

מדרש

ליה יהוהא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר ליה מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה מנא ידעת אמר ליה דכי הוו אתו לגבי אבוב אמר להו זילו לגבי שבחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודלמא בוכרא דאמא הוא גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה אמר ר' אמי גמומטום שנקרע וגמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא יהויה הבן הבכור לשניאה עד שייהא בן משעת הויה רב נחמן בר יצחק אמר אף אינו גידון כבן סורר ומורה דאמר קרא כבי יהיה לאיש בן סורר ומורה עד שייהא בן משעת הויה

ירושע קונה: **גב' לימא מסגי**. דקתי אין אדם מתנה דלא כרבי יהודה ואנן קיימא לן [עניוין מ:]. רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה: **שאר**. מוזן: **עונה**. תשמיש: **ותנאו צטל**. דאין אדם מתנה על מה שכתוב צמורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דלימיה דכמעשה צלא תנאי דמי: **צדנר של ממון**. שאר וכסות אצל עונת תשמיש מלוה היא וצערלא דגופא הוא: **תנאו קייס**. הקדושין קדושין יש לה עליו עונה אצל לא שאר וכסות ומתגי נמי של דצר ממון הוא: **הסס קא מחלש**. שעל מנת כן קבלה קדושין וצהיהא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מיניה נתרצית למחול אצל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לצן שימחול ואע"פ ששתק הבן אין זו מחילה דאינו רואה להכעיס את אציו. ולא גרסינן מי יעד דמחיל: **האומר איש פלוני הנה הוא בני צכורי**. מהימנין ליה לאצ ליטול פי שנים דאפי' רבנן דפליגי אדרי יהודה לקמן צשמעתין [קס:] ואמרי אינו נאמן הכי מיילי צדמוחזק לן דלאו צכור הוא אצל צכלא מוחזק לן הי מינייהו צכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן [שס] אלא לרבנן יכיר [דברים כא] לתת לי צצריך היכרא: **אצל אמר יירש**^(א) **פלוני בני הנה הוא צכור**. ולא אמר צכורי אז לא יטול פי שנים דלמא צוכרא דאמא קאמר והוי צכור לכהן אצל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו ידידיה ומספיקא לא יהצינן ליה פי שנים ואפילו אס תפס מפקינן מיניה דלא קרינא ציה יכיר לאחרים דלכתי מספקא לן: **מוחזק אני צו**. ועד אחר עמו (כו'): **צוכרא סוכלא**. צכור שוטה: **דכל צוכרא דאמא צוכרא סוכלא קרי לוי**. ולא משום שטותו אלא לפי שאינו צכור גמור כמו הדס שוטה שאינו כשר: **מוחזק אני צוה שפוא צכור**. והיי עד אחד עמו. והאי צכור היה שמו צכחת כדלממיה: **דיי הוו אפסו**. החוששין צענייהן: **שנחא צרי**. שם הצכור ולאן היינו צריה דר"ח דלמרי' צלא יחפור (לעיל דף כו). אמר ר"ח לא שצי צכחת צרי אלא דקן תאינתא צלא זמנה: **מסי רוקיה**. לעין: **אמר ר' אחי**. צכור הנולד טומטום שאין ניכר צו לא זכרות ולא נקצות ולאחר זמן נקרע וגמצא זכר שהיה גיד שלו וציציו טמונין צוין. ורבותא נקט דאף על צצ שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להודע: **והייס**. קרא יתירא הוא: **לויס**. לידה:

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

מר סבר. רצ פפי: **לא עשה כלום צפלאג**. בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחיו אצל בחלק צכורה יפה מכר דיש לו לצכור קודם חלוקה: **צנולוהו**. אפי' בחלק צכורה: **והלכתא יש לו לצכור קודם חלוקה**. ואם מכר אז מחל אז נטל חלק אחד כפשוט ויתר צכל

הנכסים כולן משום דמתנה קרייה רחמנא^(א) ומשמת אצ מתנה לצכור: **אנא**. סל מלא פלפלין: **מתגי'** **האומר איש פלוני צני**. שהוא צכור לא יטול פי שנים. אי נמי איש [פלוגין] בני פשוט לא יירש עם אחיו: **לא אמר כלום**. שהרי מתנה לעקור דצר מן התורה וצעל כרחו של זה יירש עם האחין ואינו יכול לסלקו מירושה זו אלא על ידי שימן צלשון מתנה כל נכסיו לשאר צניו אז שיאמר שאר צניי יירשו כל נכסי ואליצא דרבי יוחנן צן צרוקאס: **המתלק נכסיו על פיו**. דלוואת שצי צער אינה צריכה קנין ולא שטר ולא משיכה אלא צדצור פיו צעלמא וכגון שצוה מחמת מימיה כדאמר לקמן צפרק מי שמת [קנא]. וריצה לאחד. נתן לו צמתנה כפלסים אז שהשוה להן הצכור צלשון מתנה: **דצריו קיימין**. שיש כח צאדם ליתן ממונו צמתנה לכל מי שירצה ואין כאן מתנה על מה שכתוב צמורה שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להוריש לצניו צמורת ירושה שיטלו הפשוטים צשוה והצכור פי שנים: **ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום**. אס ריצה לאחד ומיעט לאחד צלשון ירושה שאמר פלוני צני יירש אומו שזה צית כור ופלוגי צני יירש שדה לתך ועל צנו צכורו אמר פלוני צני יירש שדה פלוני ופלוגי צני יירש שדה פלוני הגדול כשל צצירי לא אמר כלום דמתנה על מה שכתוב צמורה שאינו יכול לעשותו יורש אלא כמשפט הכתוב ודלא כר' יוחנן צן צרוקא דאמר לקמן צמתניתין (דף קז). אס אמר על מי שראוי לירשו דצריו קיימין והך משנה דרבנן היא ורצותא הוא דנקט ריצה לאחד ומיעט לאחד משום ירושה לא אמר כלום וכל שכן היכא דעקר כל ההמלות מן האחין והוריש לאחד מהן לא עשה ולא כלום: **כצצ צין צפתלה כו'** **דצריו קיימין**. דכיון דליכא לשון מתנה צצדה מהני ליה דאף לשון

רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה: **שאר**. מוזן: **עונה**. תשמיש: **ותנאו צטל**. דאין אדם מתנה על מה שכתוב צמורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דלימיה דכמעשה צלא תנאי דמי: **צדנר של ממון**. שאר וכסות אצל עונת תשמיש מלוה היא וצערלא דגופא הוא: **תנאו קייס**. הקדושין קדושין יש לה עליו עונה אצל לא שאר וכסות ומתגי נמי של דצר ממון הוא: **הסס קא מחלש**. שעל מנת כן קבלה קדושין וצהיהא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מיניה נתרצית למחול אצל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לצן שימחול ואע"פ ששתק הבן אין זו מחילה דאינו רואה להכעיס את אציו. ולא גרסינן מי יעד דמחיל: **האומר איש פלוני הנה הוא בני צכורי**. מהימנין ליה לאצ ליטול פי שנים דאפי' רבנן דפליגי אדרי יהודה לקמן צשמעתין [קס:] ואמרי אינו נאמן הכי מיילי צדמוחזק לן דלאו צכור הוא אצל צכלא מוחזק לן הי מינייהו צכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן [שס] אלא לרבנן יכיר [דברים כא] לתת לי צצריך היכרא: **אצל אמר יירש**^(א) **פלוני בני הנה הוא צכור**. ולא אמר צכורי אז לא יטול פי שנים דלמא צוכרא דאמא קאמר והוי צכור לכהן אצל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו ידידיה ומספיקא לא יהצינן ליה פי שנים ואפילו אס תפס מפקינן מיניה דלא קרינא ציה יכיר לאחרים דלכתי מספקא לן: **מוחזק אני צו**. ועד אחר עמו (כו'): **צוכרא סוכלא**. צכור שוטה: **דכל צוכרא דאמא צוכרא סוכלא קרי לוי**. ולא משום שטותו אלא לפי שאינו צכור גמור כמו הדס שוטה שאינו כשר: **מוחזק אני צוה שפוא צכור**. והיי עד אחד עמו. והאי צכור היה שמו צכחת כדלממיה: **דיי הוו אפסו**. החוששין צענייהן: **שנחא צרי**. שם הצכור ולאן היינו צריה דר"ח דלמרי' צלא יחפור (לעיל דף כו). אמר ר"ח לא שצי צכחת צרי אלא דקן תאינתא צלא זמנה: **מסי רוקיה**. לעין: **אמר ר' אחי**. צכור הנולד טומטום שאין ניכר צו לא זכרות ולא נקצות ולאחר זמן נקרע וגמצא זכר שהיה גיד שלו וציציו טמונין צוין. ורבותא נקט דאף על צצ שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להודע: **והייס**. קרא יתירא הוא: **לויס**. לידה:

רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה:

ירושע קונה: **גב' לימא מסגי**. דקתי אין אדם מתנה דלא כרבי יהודה ואנן קיימא לן [עניוין מ:]. רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה: **שאר**. מוזן: **עונה**. תשמיש: **ותנאו צטל**. דאין אדם מתנה על מה שכתוב צמורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דלימיה דכמעשה צלא תנאי דמי: **צדנר של ממון**. שאר וכסות אצל עונת תשמיש מלוה היא וצערלא דגופא הוא: **תנאו קייס**. הקדושין קדושין יש לה עליו עונה אצל לא שאר וכסות ומתגי נמי של דצר ממון הוא: **הסס קא מחלש**. שעל מנת כן קבלה קדושין וצהיהא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מיניה נתרצית למחול אצל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לצן שימחול ואע"פ ששתק הבן אין זו מחילה דאינו רואה להכעיס את אציו. ולא גרסינן מי יעד דמחיל: **האומר איש פלוני הנה הוא בני צכורי**. מהימנין ליה לאצ ליטול פי שנים דאפי' רבנן דפליגי אדרי יהודה לקמן צשמעתין [קס:] ואמרי אינו נאמן הכי מיילי צדמוחזק לן דלאו צכור הוא אצל צכלא מוחזק לן הי מינייהו צכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן [שס] אלא לרבנן יכיר [דברים כא] לתת לי צצריך היכרא: **אצל אמר יירש**^(א) **פלוני בני הנה הוא צכור**. ולא אמר צכורי אז לא יטול פי שנים דלמא צוכרא דאמא קאמר והוי צכור לכהן אצל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו ידידיה ומספיקא לא יהצינן ליה פי שנים ואפילו אס תפס מפקינן מיניה דלא קרינא ציה יכיר לאחרים דלכתי מספקא לן: **מוחזק אני צו**. ועד אחר עמו (כו'): **צוכרא סוכלא**. צכור שוטה: **דכל צוכרא דאמא צוכרא סוכלא קרי לוי**. ולא משום שטותו אלא לפי שאינו צכור גמור כמו הדס שוטה שאינו כשר: **מוחזק אני צוה שפוא צכור**. והיי עד אחד עמו. והאי צכור היה שמו צכחת כדלממיה: **דיי הוו אפסו**. החוששין צענייהן: **שנחא צרי**. שם הצכור ולאן היינו צריה דר"ח דלמרי' צלא יחפור (לעיל דף כו). אמר ר"ח לא שצי צכחת צרי אלא דקן תאינתא צלא זמנה: **מסי רוקיה**. לעין: **אמר ר' אחי**. צכור הנולד טומטום שאין ניכר צו לא זכרות ולא נקצות ולאחר זמן נקרע וגמצא זכר שהיה גיד שלו וציציו טמונין צוין. ורבותא נקט דאף על צצ שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להודע: **והייס**. קרא יתירא הוא: **לויס**. לידה:

רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה:

דבר פפי צפלאג דהיינו חולקא דאחוו לחודיה נקט דבר פפא ככולהו דמשמע דאפי' בנדפשיה נמי איכא מקצת דלא עשה ולא כלום, ומאי נהו חלק בכורה. ^{א. ט. 1}. [ד]לענין מחילה ומכירה שהוא כמי שאינו רוצה לקבל המתנה, שייך למימין כן, דיש כח בידו למחול ולמכור קודם שיקבלנה כמי שאינו רוצה לקבלה, אבל לזכות בשבח שהשביח קודם שהגיע לידו כגון שלפופי דהוו תמור לא, דער דמטיא לידיה, לא הויא מתנה. עמוקי יוסף.

מסורת הש"ס

(א) יבמות לז. ג) נע"י פירשנים פ"ז דף קננא.
ג) קדושין ט: כ"מ נא. נד.
כמויות נז. ד) [דברים כא].
ה) [לקמן קלג. ו] [רש"ש מח"ל, ו] [לעיל קסה:].
ז) [לעיל קכד:].

תורה אור השלם

1 ב תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה ותאחת שנואה ותלד לו בנים האהובה והשנואה ויהי הבן הבכור לשנואה:
2 ב יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויפרסו אתו ולא ישמע אליהם:
דברים כז יא

הגהות הב"ח

(א) בשבטה המתלק נכסיו לבניו על פיו (ג) חוב' ירושה על פיו משום דיש לו לבכור קודם חלוקה דאפי' אין לו לצטר קודם חלוקה יכול לומר איני נוטל:

מוסף רש"י

המחלק נכסיו על פיו. אחרי דברי פיו ולא צתם ירושה צשוקא (יבמות זז.). ריבה לאחד כו' דבריו קיימין. דלכולן נתן צמיו ואין כאן ירושה לטול צכורה ולא צפשוטים לטול צשוה, אלא מה שצירה ריבה ומה שמיטע מיטע (שם). ואם אמר משום ירושה, פלוגי יירש שדה פלוגת ופלוגי שדה פלוגי, לא אמר כלום. שמתנה על מה שכתוב צמורה ותנאו צטל, הוציל ולא חילק צפשוטים צשוה ולצטר פי שנים (שם). כגון שאר צקסות (כתובות נו. קדושין יט. נטו) [א] תנאו קייס. יתן למחלה וברי מחלה, אצל עונה שאחא צער הנוף לא יתן למחלה [קדושין יב"ט שם].
מכאן שייך לעמוד הבא
עשר לזכר ולנפחה. ימי טוהר לזכר וימי טומאה נקדש (נדח כח). הוכריז ולבסוף נחשבו. כגון שמי צשם שן על אנשים שזוכרו ולזרמויין ואח"כ נחשבו, ועכשיו צשין צאין סולן לרש דיוחן אוחן תאחיה וכלל אחד אמרי לאו תאחי אתה [בבברות זז].
בבבחה הירשאה זה לזה. האחד למציוו על חלקו צנכסי אציו, וצעל ההצאה צא אצל וירשי שני האבות ואומר לכל אחד אס תאחיס אזי מנו לי ואס לי תאחיס מנו לי חלקו, וכן לבני השני, אצל לא תכוכו מעולם אין תאחינן, דלא היתא להס זכיה מעולם צנכסי אציו (שם).

תוספתא

מוסף תוספות

א. שער כאן לא נחלקו אלא בחלק בכורה משום דכתיב לתת לו אבל בחלק פשיטות כ"ע מודו דירכל למכור. ר"ן. ב. ולא צפלאג ממש אלא חולקא דאחוו פשוט קרי פלאג דמאי לחצי קרקע דפי חזוקת (לעיל לו:). די רמס. ג. ואיירי דאשמועינן

בא א מ"י פ"ג מהל' מלכות הל' ו סמנ עשין לו טושי"ע ח"מ ק"י רעה ספיק ח:
בב ב מ"י פ"ו שם הלכה ב סמנ שם טושי"ע ח"מ ס"י דפא ספיק ח:
בג ג ד מ"י שם הלכה ה ו ענין צמנדר משנה טושי"ע שם פ"ז:
בד ה מ"י פ"צ מהל' אשפות הלכה ו ענין צמ"מ סמנ עשין מח טושי"ע אה"ע ס"י לא ספ"י ה וס"י סט ספיק ו:
בה ו ד ח מ"י פ"צ מהל' מלכות הל' טז ו סמנ עשין לו טושי"ע ח"מ ס"י רמז ספיק ג:
בו ט מ"י שם הל' ג טושי"ע שם ספיק ד:
בז י מ"י פ"ז מהל' מדרס הלכה ה סמנ לאוין רכ:

רבינו גרשום

מר סבר. רב פפי דאמר יש לבכור קודם חלוקה לא עשה ולא כלום צפלאג בחלק פשוט ומכל שכן חלקי של אחיו שלא מכר משום דבני חלקים צריך למפילג ותרי חלקים [תורן] דידיה ורב פפי אמר שלא עשה ולא כלום בההיא פלאג שלו דמינע צפשוטו משום דאכתי לא פליג אבל חלק בכורה דוכי ליה רחמנא מצוי למיכב: ומר סבר. רב פפא דאמר אין לבכורה קודם חלוקה סבירא ליה לא עשה ולא כלום ככולהו נכסים ומשום הכי לא מדרבא אפי' חלק בכורה: מדרישבא. מקום: צבצא דפליפל. לא מלא ספלפלין וחלק עמו בשוה והיה בכור: פ"ס[האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני בכור עם אחיו לא מויעט ולא כלום. מפני שיוקר נחלה מן התורה מכל וכל ומתנה על מה שכתוב בתורה לתת לו פי שנים: המחלק נכסיו על פיו. שכיב מרע שאינו צריך קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא מה שאמר בפיו או יתן לפלוני וזה יתן לפלוני קיים: ריבה לכן אחד מנכסיו ומיעט לאחד והשוה לתן את הבכור. שלא נתן לו כי אם כאחד מבניו דבריו קיימין משום דבשלוש מתנה הוא נותן ומתנה יכול ליתן לכל מי שירצה. אבל אמר משום ירושה. פלוגי יירש שדה פלוני וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה לתן את הבכור לא אמר לא כלום לכן אחד מנכסיו עוקר ירושה דאדורייתא. ואם אמר משום מתנה דבריו קיימין דמתנה מצוי למיכב לכל מאן רבעי: כתב מתנה בין בתחלה בין בסוף וכי' כדפרי' לה בגמ': לימא מתגי דקתני דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום ר' מאיר היה דאי ר' יהודה (ל) היינו דמתנה על מה שכתוב בתורה: ר' יהודה אומר דברו של ממון תנאו קיים אבל עונה לא הואיל דלאו ממון הוא. עד כאן לא אמר ר' יהודה גבי אשה דברבר של ממון תנאו קיים משום דירצעה היא איתתא דלא בעי למיתן לה מוזן וכסות אפי' הבא מקדשה ליה ומחלה ליה בבחיה תנאא דמקדש לא רואית לה עונה ומחלה בממון וניחא לה בבחיה קדושין אבל הכא גבי מתנה מי יעד האי יורש דהוה כפי ממצע ליה חלקו דליתמחול ליה משום הכי אפי' ר' יהודה מודה דתנאו בטל: בכורי הוא נוטל פי שנים. דכיון דאמר בכורי משמע בכור של ראשית אונו. אבל אמר פלוני בכור לא יטול דדלמא בוכרא דאמו קאמר: בוכרא סכלא. כלומר בכור שוטה שאינו כל כך עיקר בכור כי הוא מן האם: בוכרא סכלא קראו ליה. דלא בכור ממש הוא ואינו נוטל: דכי הוו אתו איצטרי דהוי או מבה שחין או מבה אתא לקמיה להתרפאות ומסי רוקי. כלומר שרוקין יפה לרפואה

^[א] צ"ל דאי ר' יהודה האמר דבצר של ממון תנאו קיים: ר"י אומר וכו'.